

Шабасва Л. М.

старший викладач

кафедри виховання та культури здоров'я

КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти»

(Дніпропетровськ, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

КРОС-КУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті відображено сутність та значення крос-культурної комунікації з погляду філософії освіти, подано декілька визначень поняття крос-культурної комунікації. Розглянуто проблему формування здатності особистості до ефективної крос-культурної комунікації як засобу розуміння ментальних особливостей різних культур, що є гарантом ефективного діалогу культур у сучасному світі. Пріоритетним завданням освіти є збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, формування культури міжетнічних та міжособових стосунків. Основою крос-культурної комунікації має стати діалог культур, який є умовою самозбереження людства. Дані, подані у статті, є корисними з точки зору філософського осмислення сутності крос-культурної комунікації та необхідності її розвитку в сучасних умовах.*

***Ключові слова.** Комунікація, крос-культурна-комунікація, освітній простір, діалог культур.*

Стрімкий розвиток знань і науки, інформаційна революція зумовлюють становлення нового типу суспільства – інформаційного суспільства (за визначенням М. Кастельса), в якому головним є інформація. Як зазначає Т. В. Сулятицька, інформаціоналізм як новий спосіб розвитку цивілізації, орієнтований на технологічний розвиток накопичення знань і дедалі складнішу обробку інформації, уможливує взаємодію комунікативного простору, об'єднуючи всіх бажаючих спілкуватися у єдиний культурний простір планети, що передбачає радикальну зміну інструментальних засад, способів та технологій передачі, збереження інформації, кардинальне збільшення обсягів інформації, доступної активній частині населення. Новий спосіб отримання інформації, знання зумовлює й появу нових форм і видів комунікації. Розширилися кордони і можливості спілкування [15, с. 4].

Подібні зміни у суспільстві стосуються і змін у системі освіти. Внаслідок суспільної глобалізації відбувається інтернаціоналізація навчальних закладів, розширюються зв'язки і співробітництво між ними, формується єдиний загальноєвропейський освітній простір. Саме тому актуальним є питання виникнення та розвитку крос-культурної комунікації в системі освіти.

Впровадження міжкультурної освіти у міжнародну практику є важливим елементом глобальної освіти. Залучення освіти до міжкультурної комунікації спонукає до взаємного пізнання відмінностей, поглибленого вивчення як власної культури, так й інокультурного середовища, розуміння значення культурної інтеграції. В епоху полікультурності міжкультурна освіта покликана забезпечити взаємне засвоєння елементів культури, сприяти інтеграційним процесам, взаємному культурному обміну та збагаченню культур. Тому метою міжкультурної освіти має бути прищеплення розуміння і толерантне ставлення до інших культур, рас, релігій, поглядів і звичаїв. Разом з тим, за умов тривалої комунікації з іншою культурою, з одного боку, посилюється національна самосвідомість, а з іншого – існує загроза втрати основної, сутнісної частини рідної культури, що може призвести до певних соціокультурних проблем міжкультурної комунікації.

Для успішного здійснення комунікації між представниками різних культур і народів важливо бути викритим, толерантним до різноманіття думок і поглядів, володіти навиками міжкультурної компетентності та іншомовної комунікативної

компетенції. Іншомовна комунікативна компетенція, це, зокрема, практичне володіння іноземною мовою, знання якої розширює кругозір, дозволяє пізнати культуру та звичай іншого народу, спілкуватися з представниками іншого світогляду та ментальності, сприяє соціокультурній освіченості, розвиткові комунікативної культури та дозволяє бути рівноправними партнерами міжкультурної комунікації. Але самого володіння іноземною мовою недостатньо для здійснення міжкультурної комунікації. Для цього потрібно володіти міжкультурною компетентністю [16, с. 118–119].

Аналіз останніх наукових досліджень засвідчує значний інтерес науковців до проблеми крос-культурної комунікації. Зокрема цю проблему розглянуто у працях О. Шипко, Т. Сулятицької, М. Бахтина, І. Дирди, К. Іванової, І. М'язової та інших.

Метою статті є аналіз змісту та значення крос-культурної комунікації в контексті філософії освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає І. Ю. М'язова, крос-культурна комунікація як обмін між людьми ціннісними надбаннями існувала завжди, адже з давніх часів виникали зв'язки, що сприяли взаємодії та взаєморозумінню різних культур. В сучасних умовах спілкування народів набуло не тільки глобального характеру, але й вимагає такої гуманістичної спрямованості, яка, завдяки міжкультурній комунікації, дає можливість людині успішно розвиватися на засадах єдності загальнолюдських і національних цінностей. Захист культурної самобутності народів, відстоювання їх духовного суверенітету, власних культурних цінностей органічно пов'язується як із загальнолюдськими, так і окремо взятої людини потребами та інтересами. У такому контексті дослідження міжкультурної комунікації як спрямованого процесу, що реалізується відповідно до конкретно визначених соціальних цілей, набуває особливої актуальності [11, с. 3].

Крос-культурна комунікація виявляється індикатором розвитку культури у суспільстві: з одного боку, вона розкриває її здатність до сприйняття інокультурних елементів і породження на основі цього нових для даного соціокультурного організму форм; з іншого, – здатність транслувати свої цінності в інші культури. Культурна глобалізація - це процес, в який втягнуті не тільки в якості суб'єктів, але в якості об'єктів всі країни і цивілізації. По-перше, процеси культурної глобалізації призводять до того, що суспільні, макросоціальні відносини людей виходять за межі національно-державних спільнот, набувають транснаціонального характеру. Культурна глобалізація ослаблює цю ідентифікацію, разом з глобалізацією руйнується структура основних принципів, на яких базувались держави і суспільства, уявляючи собою територіальні, відмежовані один від одного єдності, створюються нові силові і конкурентні співвідношення, з'являються нові конфлікти і суперечності між національно-державними єдностями-цукторами, з одного боку, і транснаціональними акторами, ідентичностями, соціальними просторами, ситуаціями і процесами – з іншого. По-друге – це криза інституцій і втрата власного простору громадської сфери, яка «приватизується»: особисте життя витісняє громадське і поглинає його (один із проявів процесу індивідуалізації), в результаті чого зростає невизначеність, амбівалентність свідомості та соціальної ідентичності людей. По-третє, культурна ідентичність руйнує взаємопов'язані з глобалізацією процеси, що відбуваються у сфері культури, адже, культурна ідентичність людини з певною спільнотою реалізується перш за все через інтеріоризацію норм, уявлень, цінностей, зразків поведінки, що створюють її культуру. Глобалізація культурних зв'язків виводить їх за межі певного культурного ареалу, залучає їх до еталонів інших культур. Особливо велику роль в цьому процесі відіграє значна інтенсивність системи глобальної комунікації та інформації. Сфери споживацтва та масова культура набувають гомогенного характеру, посилюючи вестернізацію культури, її поліфункціональність, поліструктурність, полікультурність. Національні меншини, що втягуються в процес культурної глобалізації, як елітарні, так і масові (наприклад, мігранти) стають

носями не однієї, а двох, а то й більше культур. В той же час деякі антрополози вважають можливим говорити про формування нової глобальної культури, чи навіть глобальної свідомості, маючи на увазі ті еталони культури, що інтенсивно розповсюджуються в усьому світі, а часткове змішування культур робить можливим формування культурних сімей, що свідчить про перехід до більш широких культурних ареалів. Все ж таки імперативом сучасного розвитку стає взаємодія культур і цивілізацій, в контексті яких розвивається міжкультурна комунікація як складний соціальний феномен, що породжує все нові і нові суперечності [1, с. 128–129].

Міжкультурна комунікація – це процес взаємного зв'язку та взаємодії представників різних культур. Це специфічна суб'єкт-суб'єктна взаємодія, у якій відбувається обмін інформацією, досвідом, уміньми й навичками носіїв різних типів культур [13, с. 273]. За визначенням І. Ю. М'язової, міжкультурна комунікація – це водночас і наука і набір навичок, якими потрібно оволодіти під час спілкування, оскільки взаємодія з іншою культурою вимагає певних знань та умінь, зосередженості на успадкованих та усталених нормах соціальної практики людей, які належать до різних національних та етнічних спільнот [11, с. 4]. Згідно визначення Ф. С. Бацевича, «міжкультурна комунікація – це процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, як правило послуговуються різними ідентичними мовами, відчують лінгвокультурну «чужинність» партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні» [3, с. 9].

О. Шипко зазначає, що у сучасному плюралістичному світі з різноманіттям культурних смислів і символів міжкультурна комунікація є однією з основних методологічних передумов пізнання дійсності. Представники різних культур, об'єднані спільними інтересами, часто недостатньо обізнані з особливостями культури своїх співрозмовників. У полікультурному соціальному середовищі сьогодення спостерігаються прояви нетолерантності, зневаги до людей інших національностей, небажання поділяти загальнолюдські цінності, які є основою взаєморозуміння як окремих людей, так і націй в цілому. Тому важливими постають питання подолання етноцентризму, розуміння ролі інших національних культур у розвитку полілогічного способу осмислення дійсності [16, с. 17].

Міжкультурна комунікація як взаємодія та взаємопроникнення культур є основою для розуміння інших культур та світорозуміння загалом. Філософське дослідження проблематики міжкультурної комунікації на сьогодні є одним із актуальних завдань, оскільки взаємодія між різними культурами належить до глобальних проблем сучасності.

Комунікація як складне й універсальне явище досліджується багатьма науками. Дослідники наголошують на необхідності інтеграції знань про комунікацію у вигляді особливої науки. Тож на сьогодні теорія комунікації оформлюється в окрему дисципліну і вивчає різноманітність та складність комунікативної діяльності, а саме суспільство пояснюється через процеси комунікативні. Поняття комунікації не є принципово новим явищем, однак саме в наш час активно здійснюються пошуки нових підходів до розуміння сутності та ролі комунікативних стратегій у сучасній культурі та освіті. На думку Н. Лумана, сучасна культура неможлива поза комунікацією, комунікація є найістотнішою характеристикою сучасного суспільства. Суспільство він розглядає як мережу комунікацій, які створюють можливість для самоопису і самовідтворення суспільства, що є активним самоорганізованим середовищем [16, с. 18].

На думку К. Іванової, «культура» є центральним поняттям в категоріальному ряду, тому що дозволяє в ході дослідження використовувати такі поняття, як загальний досвід, норми, цінності, переконання та інститути, тобто загальний життєвий порядок людей у єдиній культурі, а також порівнювати з іншою культурою, що

сприяє соціологічному осмисленню і дозволяє проводити соціологічні порівняння на макрорівні, дозволяє піднятися над груповими особливостями на мікрорівні. У зв'язку з цим автор виділяє ті характеристики культур, на основі яких можлива міжкультурна комунікація. Аналіз показує, що в змісті аналізованого поняття загальноновизнаними є наступні характеристики. По-перше, культура усвідомлюється як продукт соціальної (а не біологічної) активності людини. По-друге, усі дослідники визнають її історичну генезу, причому підкреслюється, що кожне нове покоління робить свій внесок, тобто культура накопичує, акумулює цінності. По-третє, культура дуже важлива для становлення людської особистості, адже формування внутрішнього світу людини відбувається під впливом норм і цінностей, властивих певному соціальному колективу. Отже, культура – це спосіб організації та розвитку людської життєдіяльності, представлений у продуктах матеріальної та духовної праці (системах цінностей, норм, традицій, діяльності спеціальних інститутів); це сукупний спосіб життя; характеристика особливого у свідомості і поведженні індивіда, групи, спільноти [6, с. 9].

Важливим елементом глобальної освіти є поглиблене вивчення результатів втілення крос-культурної комунікації у міжнародну практику. Залучення освіти до крос-культурної комунікації має на меті пробудження інтересу до взаємного пізнання відмінностей, детальнішого вивчення власної культури та інокультурного середовища. Методологія освітнього впливу на міжкультурну комунікацію може бути описана загальноприйнятими методами – пошуку (спільних коренів походження, знань про іншу культуру, дипломатичних заходів), прийняття рішень, написання сценаріїв майбутнього тощо [10].

Крос-культурна комунікація в контексті філософії освіти визначатиме нівелювання почуття «свій-чужий» та виникнення таких сучасних явищ, як «міжкультурна освіта», «багатокультурна освіта», «міжкультурна педагогіка», «багатокультурне виховання» тощо.

С. Макієнко визначає, що методологічну основу аналізу освітнього потенціалу крос-культурних комунікацій складають три категорії: система, особистість, діяльність. І відповідно, для характеристики крос-культурної комунікації необхідно врахувати системний, особистісний та діяльнісний підходи.

Системний підхід означає розгляд освітнього процесу та міжкультурних комунікацій з позицій теорії систем як вчення про такі об'єкти та системи, які представляють структуру частин та елементів і виконують певні функції. Наприклад, освітня система включає об'єкти і суб'єкти освітнього процесу, де об'єкти - це цілі, завдання і зміст освіти, дидактичні процеси та їх форми і форми організації, суб'єкти освітнього процесу – учні та вчителя. Відповідно до системного підходу, науковий аналіз освітнього потенціалу міжкультурних комунікацій і практичну діяльність особистості в міжкультурних комунікаціях здійснюємо, спираючись на принцип системності: аналіз, конструювання й удосконалення всіх процесів. Аналіз системи відбувається з урахуванням зв'язків, що існують між усіма елементами системи, крім того, і з зовнішніми зв'язками, такими як зв'язки з суспільством, суспільними інститутами.

Особистісний підхід у конструюванні освітнього потенціалу міжкультурних комунікацій ґрунтується на філософсько-психологічних теоріях особистості, якими визнається активна природа людини. Це означає, що в процесі міжкультурних комунікацій та реалізації власного освітнього потенціалу особистість не пасивний об'єкт впливу, а суб'єкт власної діяльності з саморозвитку. Згідно особистісному підходу, реалізація освітнього потенціалу особистості в розвитку міжкультурних комунікацій розуміється як взаємодія особистості з іншими – представниками інших культур та світом в цілому. Особистісний підхід має на увазі також і врахування особливостей особистості як носія певної культури, її спрямованості, ціннісно-мотиваційної сфери, індивідуального стилю діяльності.

Діяльнісний підхід у конструюванні моделі освітнього потенціалу міжкультурних комунікацій означає погляд на освітній процес та міжкультурні комунікації з позицій теорії діяльності. Діяльнісний підхід зобов'язує розглядати освіту як складну діяльність із певною структурою, яка включає мету, засоби, дії та їх результати. З даних позицій аналізується діяльність суб'єктів освітнього процесу та процесу міжкультурних комунікацій, виокремлюються види діяльності, планується процес реалізації освітнього потенціалу в міжкультурних комунікаціях, очікуються певні результати. Навчати та виховувати особистість можна тільки організовуючи її діяльність, стимулюючи її активність [8, с. 338].

Характерною рисою міжкультурної комунікації є усвідомлення відмінності самого партнера, а також відмінності його мотивацій, інтенцій, фонових знань, коду (мови, жести, символіки, умовних знаків, тощо). Міжкультурна і внутрішньокультурна комунікація є, безумовно, спорідненими явищами, що протікають при взаємодії людей у конкретному місці й за певного оточення; обидва включають елементи мовної гри і характеризуються деякою подібністю і відмінністю культур їх учасників; успіх обох залежить від взаємної узгодженості, суперництва і співробітництва. Міжкультурна комунікація, у якій через мовлення взаємодіють культури і мови, базується на двох типах поведінки. Універсальна поведінка, спільна для всіх культур, базується на біологічній спадковості людини, яка передається від покоління до покоління. Крім того, різним етнічним групам притаманна специфічна поведінка, яка формується під впливом соціального і фізичного оточення. Специфічні моделі поведінки формують специфічну культуру, яку можна визначити як менталітет (система цінностей, ідей, звичаїв), тобто, сукупність конвенцій, які керують соціальними відносинами. Відомо, що важливу роль у міжособистісному спілкуванні відіграють вербальні компоненти, які є основними носіями значень повідомлень. Водночас деякі дослідники стверджують, що частка невербальних сигналів у міжособистісному спілкуванні становить 60-80%, що доводить важливість вивчення елементів інших семіотичних систем. При взаємодії культур можуть виникати ненавмисні збої у процесі комунікації і конфлікти, спричинені відмінностями вербальних і невербальних кодів у носіїв різних культур [4, с. 27].

Важливу роль в міжкультурній комунікації відіграють специфічні символи, стереотипи, упередження, національний мовленнєвий етикет. Культура спілкування є одним із пріоритетних компонентів професійної культури фахівців. Вона синтезує у собі комплекс знань, цінностей, зразків поведінки, характерних для ситуацій ділового спілкування, а також умінь гнучко реалізовувати їх на практиці з метою забезпечення ефективності спільної діяльності.

Міжкультурна комунікація має ряд особливостей, які роблять її більш чутливою, вимогливою та змістовною, ніж простий процес міжособистісної комунікації, оскільки окрім двох модальностей (самостійних систем елементів): вербальної (включає мову з її унікальним набором фонем, морфем і лексики, синтаксисом і граматику тощо) та невербальної (включає в себе немовну поведінку, в тому числі виразу обличчя, погляд і контакт очей, голосові інтонації і паралінгвістичні підказки, міжособистісне простір, жести, позу тіла і паузи), слід включити фактори особистісного сприйняття та інтерпретації отриманої інформації одне одним у процесі міжкультурної комунікації.

Щоб уникнути конфліктних ситуацій в процесі міжкультурної комунікації і зробити її ефективною крім гармонійного використання елементів вербальної та невербальної модальності, слід пам'ятати та ухилятися від шести основних перешкод, або «каменів спотикання», виділених дослідниками, що стоять на заваді ефективної міжкультурної комунікації:

Допущення подібностей. Причиною нерозуміння при міжкультурній комунікації може стати припущення людей про те, що всі вони досить схожі для того, щоб легко спілкуватися один з одним. На нашу думку, комунікація являє унікальну людську

особливість, яка формується специфічною культурою і суспільством, тобто вона є продуктом культури. Ступінь допущення людьми того, що інші їм подібні, варіює для різних культур, і являє собою культурну змінну.

Мовні відмінності. В процесі спілкування мовою, яка є для людини не рідною, вона часто вважає, що слово, фраза або речення мають одне й тільки одне значення – те, яке вона має намір передати. Це припущення ігнорує всі інші можливі джерела сигналів та повідомлень, включаючи невербальну експресію, інтонацію голосу, позу, жести і дії тощо.

Помилкові невербальні інтерпретації. У будь-якій культурі невербальна поведінка становить більшу частину комунікативних повідомлень. Але дуже важко повністю розуміти невербальну мову культури, яка не є вашою власною. Неправильна інтерпретація невербальної поведінки може легко призвести до конфліктів чи конфронтації, які порушують комунікативний процес.

Упередження та стереотипи. Зайва опора на стереотипи може перешкодити нам об'єктивно подивитися на інших людей та їх повідомлення і знайти підказки, які допоможуть інтерпретувати ці повідомлення в тому ключі, в якому нам мали намір його передати.

Прагнення оцінювати. Культурні цінності також впливають на наші атрибуції щодо інших людей та оточуючого нас світу. Різні цінності можуть викликати негативні оцінки, які стають ще одним каменем спотикання на шляху до ефективної міжкультурної комунікації.

Підвищена тривога або напруга. Епізоди міжкультурної комунікації часто пов'язані з більшою тривогою і стресом, ніж знайомі ситуації внутрішньокультурної комунікації. Варто бути обережним з використанням стереотипів та упереджень, зважаючи на сучасну ситуацію міжкультурних контактів. Людина повинна усвідомлювати їх вплив на ефективність міжособистісної та міжкультурної комунікації, оскільки стереотипи та упередження здатні утворювати непередбачувані наслідки, породжені їх єдністю із низкою конкретно-історичних соціальних детермінант [7].

На думку Л. Почебут, можна сформувати чотири основоположні принципи крос-культурної комунікації: 1. Міжкультурне спілкування і взаємодія базуються на розумінні культурних відмінностей. 2. Міжкультурна комунікація є невдалою коли: а) здійснюється напад на систему цінностей, прийнятих в культурі іншої людини; б) зачіпаються національні почуття; в) принижується національна гідність. Будь-яка спроба знищити систему культурних цінностей іншого як наслідок має втрату контакту, виникнення бар'єрів у спілкуванні, закритість, самозахист і захист своєї самобутньої культури. Приниження національних почуттів і національної гідності виявляється у вигляді упереджень, стереотипів і дискримінації, що призводять до великої загрози для подальшого продовження й розвитку міжкультурної комунікації, вони становлять колективну несвідому основу виникнення націоналізму, а також його проявів: фашизму, екстремізму та тероризму. Тому вияв поваги, цікавості до культури народу, позитивної оцінки перспектив його розвитку – підґрунтя ефективної міжкультурної комунікації. 3. У процесі міжкультурної комунікації важливо орієнтуватися на майбутнє, а не на минуле. Безумовно, що, починаючи міжкультурне спілкування, необхідно знати минуле, історію свого та чужого народів, їх культуру, мистецтво, літературу, історію відносин між ними, проте домінувати повинні перспективи на майбутнє. 4. Мета міжкультурної комунікації – пріоритет дотримання своїх інтересів у своїй культурі та пріоритет дотримання інтересів партнера в його культурі [14, с. 103–104].

Важливим елементом крос-культурної комунікації науковці визначають діалог культур. На думку М. Бахтіна [2], діалог – це взаєморозуміння (тобто єдність, подібність і тотожність) учасників цього процесу, збереження власної думки, власної в іншій (злиття з нею) і дотримання дистанції (свого місця). Тобто діалог

культур можливий лише на основі взаєморозуміння, але разом з тим – лише на основі індивідуального в кожній культурі. Діалог культур – це проникнення в систему цінностей тієї чи іншої культури, повага до них, подолання стереотипів, синтез самобутнього й інонаціонального, який веде до взаємозбагачення і входження у світовий культурний контекст. У діалозі культур важливо побачити загальнолюдські цінності взаємодіючих культур. Основою формування особистості, яка здатна до крос-культурного діалогу і комунікації, є взаємозв'язок мови і культури. Мова – це не тільки засіб спілкування, а мова спілкування – не просто набір правил граматики, фонетики й лексичний склад мовлення тощо – це ще й величезний комплекс культурних знань про те, як живе і функціонує у світі мови предмет або явище, яке позначене мовними засобами. Мова відображає світ і формує носіїв мови, визначаючи їхню етнічну і культурно-історичну єдність [5, с. 37].

Висновки. Аналіз результатів дослідження проблем крос-культурної комунікації у вітчизняній та зарубіжній науці дозволив зробити висновки про те, що крос-культурна комунікація є багатоаспектним та важливим елементом сучасного суспільства, в тому числі освітнього простору. Пріоритетним завданням освіти є збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, формування культури міжетнічних та міжособових стосунків. Основою крос-культурної комунікації має стати діалог культур, який є умовою самозбереження людства. Крос-культурну комунікацію можна визначити як знання стандартів сприйняття, віри, оцінки та поведінки, що поширюються на картини світу, соціальні норми та зразки поведінки, які проявляються у процесі соціальної інтеракції членів суспільства. Основою формування особистості, яка здатна до крос-культурного діалогу і комунікації, є взаємозв'язок мови і культури. Мова відображає світ і формує носіїв мови, визначаючи їхню етнічну і культурно-історичну єдність.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Аксьонова В. І. Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства / В. І. Аксьонова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2011. – Вип. 45. – С. 128-140.
2. Бахтин М. М. Естетика словесного творчства / Сост. С. Г. Бочаров; Текст подгот. Г. С. Бернштейн і Л. В. Дерюгіна; Примеч. С. С. Аверинцева и С. Г. Бочарова. – М.: Искусство, 1979. – 424 с. – (Из истории сов. эстетики и теории искусства).
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 343 с.
4. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців / М. М. Галицька // Освітологічний дискурс. – 2014. – № 2. – С. 23-32.
5. Дирда І. А. Проблема міжкультурної комунікації в освіті / І. А. Дирда // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2014. – Вип. 1. – С. 34-39.
6. Іванова К. А. Соціологічні аспекти міжкультурної комунікації в українському вузі: автореф. дис. ... канд. соціол. наук: спец. 22.00.06. – соціологія культури, науки та освіти / К. А. Іванова. – Харків, 2002. – 19 с.
7. Лабунець Ю. О. Міжкультурна комунікація як засіб розуміння ментальних особливостей різних культур [Електронний ресурс] / Ю. О. Лабунець // Вісник психології і педагогіки: зб. наук. пр. Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 7. – К., 2012. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua> (дата звернення 20.04.2015) – Назва з екрана.
8. Макієнко С. А. Компоненти теоретичної моделі освітнього потенціалу особистості в міжкультурних комунікаціях / С. А. Макієнко // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: збірник наукових праць звітно-наукової конференції викладачів університету за 2012 рік, 9-10 лютого 2013 року / укл. Г. І. Волинка, О. В. Уваркіна, О. П. Смельянова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – С. 338-339.
9. Мальцева К. С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.04 / К. С. Мальцева – Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. – К., 2002. – 20 с.
10. Музика О. Освіта як чинник гармонізації міжкультурної комунікації: інституційно-

процедурні аспекти [Електронний ресурс] / О. Музика // Український науковий журнал Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. – 2013. – № 1. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/993> (дата звернення 20.04.2015) – Назва з екрана.

11. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / І. Ю. М'язова. – К., 2008. – 18 с.

12. Палько М. І. Міжкультурна комунікація як чинник формування міжкультурної толерантності майбутніх соціальних педагогів // Попередження насильницьких конфліктів у міжкультурних спільнотах і формування культури миру: зб. наук. праць / ред.-укл. М. А. Араджіоні, І. В. Брунова-Калісецька / Кримське відділення Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського Національної академії наук. – 2011. – С. 277–284.

13. Подольська Є. А. Кредитно-модульний курс культурології: навч. посіб. / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, Д. Є. Погорілий – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 368 с.

14. Почебут Л. Г. Взаимопонимание культур: методология и методы этнической и кросс-культурной психологии. Психология межэтнической толерантности: [учеб. пособ.] / Л. Г. Почебут. – Санкт-Петербург: С.-Петерб. ун-т, 2005. – 281 с.

15. Сулятицька Т. В. Міжкультурна взаємодія в інформаційному суспільстві: комунікативний аспект: автореф. дис. ... канд. філос. наук: спец. 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури / Т. В. Сулятицька. – К., 2012. – 20 с.

16. Шипко О. Міжкультурна комунікація в контексті інтернаціоналізації вищої освіти / О. Шипко // Матеріали ХХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2015 р. – С. 172–174.

REFERENCES:

1. Aksonova V. I. Mizhkulturna komunikatsiia yak atrybut sotsiokulturnoi zhyttiediiialnosti suspilstva [Intercultural Communication as an attribute of social and cultural life of society] // Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii. – 2011. – Vyp. 45. – S. 128–140.

2. Bakhtin M. M. Estetika slovesnogo tvorchestva [Aesthetics of verbal creativity]. – М.: Iskusstvo, 1979. – 424 s. – (Iz istorii sov. estetiki i teorii iskusstva).

3. Batsevych F. S. Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Fundamentals of communicative linguistics]. – К.: Akademiia, 2004. – 343 s.

4. Halytska M. M. Mizhkulturna komunikatsiia ta yii zachennia dlia profesiinoi diialnosti maibutnix fakhivtsiv [Intercultural communication and its importance for the future of professional specialists] // Osvitohichnyi dyskurs. – 2014. – # 2. – S. 23-32.

5. Dyrda I. A. Problema mizhkulturnoi komunikatsii v osviti [The problem of intercultural communication in education] // Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka. – 2014. – Vyp. 1. – S. 34–39.

6. Ivanova K. A. Sotsiologichni aspekty mizhkulturnoi komunikatsii v ukrainskomu vuzi [Sociological aspects of intercultural communication in Ukrainian universities]: avtoref. dys. ... kand. sotsiol. nauk: spets. 22.00.06. – sotsiologhiia kultury, nauky ta osvity. – Kharkiv, 2002. – 19 s.

7. Labunets Yu. O. Mizhkulturna komunikatsiia yak zasib rozuminnia mentalnykh osoblyvostei riznykh kultur [Intercultural communication as a means of mental understanding of different cultures] [Electronic resource] // Visnyk psykholohii i pedahohiky: zb. nauk. pr. Pedahohichnyi instytut Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka, Instytut psykholohii i sotsialnoi pedahohiky Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka. – Vypusk 7. – К., 2012. – Access mode: <http://www.psyh.kiev.ua>

8. Makienko S. A. Komponenty teoretychnoi modeli osvitnoho potentsialu osobystosti v mizhkulturnykh komunikatsiakh [Components theoretical models of individual educational potential in cross-cultural communications] // Yednist navchannia i naukovykh doslidzhen – holovnyi pryntsyyp universytetu: zbirnyk naukovykh prats zvitno-naukovoї konferentsii vykladachiv universytetu za 2012 rik, 9-10 liutoho 2013 roku / ukl. H. I. Volynka, O. V. Uvarkina, O. P. Yemelianova. – К.: Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, 2013. – S. 338-339.

9. Maltseva K. S. Mizhkulturni neporozuminnia i problema mizhkulturnoho perekladu [Intercultural misunderstandings and intercultural translation problem]: avtoref. dys... kand. filosof. nauk: 09.00.04 / In-t fil. im. H. S. Skovorody NAN Ukrainy. – К., 2002. – 20 s.

10. Muzyka O. Osvita yak chynnyk harmonizatsii mizhkulturnoi komunikatsii: instytutsiino-protsedurni aspekty [Education as a factor in harmonizing intercultural communication: institutional

and procedural aspects] [Electronic resource] // Ukrainskyi naukovyi zhurnal Osvita rehionu. Politolohiia, psykholohiia, komunikatsii. – 2013. – # 1. – Access mode: <http://social-science.com.ua/article/993>

11. Miazova I. Yu. Mizhkulturna komunikatsiia: zmist, sutnist ta osoblyvosti proiavu (sotsialno-filosofskyi analiz) [Intercultural Communication: content, nature and features of (social-philosophical analysis)]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk, stupenia kand. filos. nauk: spets. 09.00.03 «Sotsialna filosofii ta filosofii istorii». – K., 2008. – 18 s.

12. Palko M. I. Mizhkulturna komunikatsiia yak chynnyk formuvannia mizhkulturnoi tolerantnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv [Intercultural communication as a factor in the formation of intercultural tolerance future social teachers] // Poperedzhennia nasylnytskykh konfliktiv u mizhkulturnykh spilnotakh i formuvannia kultury myru: zb. nauk. prats / red.-ukl. M. A. Aradzhoni, I. V. Brunova-Kalisetska / Krymske viddilennia Instytutu skhodoznavstva im. A. Yu. Krymskoho Natsionalnoi akademii nauk. – 2011. – S. 277–284.

13. Podolska Ye. A., Lykhvar V. D., Pohorilyi D. Ye. Kredytно-modulnyi kurs kulturolohi: navch. posib. [The credit-module course cultural studies, teach. guidances.]– K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2006. – 368 s.

14. Pochebut L. G. Vzaimoponimanie kul'tur: metodologiya i metody etnicheskoy i kross-kul'turnoy psikhologii. Psikhologiya mezhetnicheskoy tolerantnosti: [ucheb. posob.] [Understanding cultures: methodology and methods of ethnic and cross-cultural psychology. Psychology of interethnic tolerance]. – Sankt-Peterburg: S.-Peterb. un-t, 2005. – 281 s.

15. Suliatytska T. V. Mizhkulturna vzaiemodiiia v informatsiinomu suspilstvi: komunikatyvnyi aspekt [Intercultural interaction in the information society: communicative aspect]: avtoref. dys. ... kand. filos. nauk: spets. 09.00.04 – filosofska antropolohiia, filosofiiia kultury. – K., 2012. – 20 s.

16. Shypko O. Mizhkulturna komunikatsiia v konteksti internatsionalizatsii vyshchoi osvity [Intercultural Communication in the context of the internationalization of higher education] // Materialy KhKh Mizhnarodnoi naukovо-praktychnoi internet-konferentsii «Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku tretogo tysiacholittia u krainakh Yevropy ta Azii» // Zbirnyk naukovykh prats. – Pereiaslav-Khmelnyskyi, 2015 r. – S. 172–174.

Шабасва Л. М., старший преподаватель кафедры воспитания и культуры здоровья КВУЗ «Днепропетровский областной институт последипломного педагогического образования» (Днепропетровск, Украина), E-mail: visnukDNU@i.ua

Кросс-культурная коммуникация в контексте философии образования.

Аннотация. В статье отражены сущность и значение кросс-культурной коммуникации с точки зрения философии образования, представлено несколько определений понятия кросс-культурной коммуникации. Рассмотрена проблема формирования способности личности к эффективной межкультурной коммуникации как средства понимания ментальных особенностей различных культур, является гарантом эффективного диалога культур в современном мире. Приоритетной задачей образования является сохранение и обогащение украинских культурно-исторических традиций, формирование культуры межэтнических и межличностных отношений. Основой кросс-культурной коммуникации должен стать диалог культур, который является условием самосохранения человечества. Данные, представленные в статье, являются полезными с точки зрения философского осмысления сущности кросс-культурной коммуникации и необходимости ее развития в современных условиях.

Ключевые слова. Коммуникация, кросс-культурная-коммуникация, образовательное пространство, диалог культур.

Shabaeva L., Senior Lecturer of the Department of education and health culture Dnipropetrovsk Regional Institute Postgraduate Education (Dnepropetrovsk, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

Cross-cultural communication in the context of philosophy of education.

Abstract. Disclosure of the nature and importance of cross-cultural communication for modern educational space. The changes, which taking place in today's educational environment as a result of social globalization, determine internationalization of schools, expanding relations and cooperation between them, forming a single pan-European educational space. Thereby it is an actual question of emergence and development of cross-cultural communication in education. Analysis of numerous scientific papers certifying the growing interest of scientists on this issue and attempts to theoretically comprehend the role of cross-cultural communication in the development of philosophy of education.

The researchers cite a significant number of definitions of cross-cultural communication. In our opinion, the philosophy of education is the most complete definition of F. Batsevych according to him "cross-cultural communication is a process of communication» (verbal and nonverbal) people (groups of people) who belong to various national lingvo culture communities have various identical languages, feel lingvo culture «foreignness» in communication with partner, have different communicative competence, which can cause communication failures or cultural shock in communication. Priority of education is to preserve and enrich Ukrainian culture and historical traditions, ethnic and cultural formation of interpersonal relations. The basis for cross-cultural communication has become a dialogue of cultures, which is a condition for survival of humankind. Cross-cultural communication can be defined as knowledge of standards perception, belief, evaluation and behavior that apply to the world view, social norms and patterns of behavior, manifested in the social interaction of society. The basis of identity formation, which is capable of cross-cultural dialogue and communication is the relationship of language and culture. It reflects world and shapes of native speakers, identifying their ethnic, cultural and historical unity.

The data presented in the article are helpful in terms of understanding the philosophical essence of cross-cultural communication and necessity for it is development in the present conditions, can be as basis for further research.

Key words: *Communication, cross-cultural communication, educational space, dialogue of cultures.*

УДК 373.67.036:74/78(063)

Яшина О. М.

старший викладач

кафедри виховання та культури здоров'я

КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти»

(Дніпропетровськ, Україна), E-mail: yashina.lena@inbox.ru

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ МОДЕЛІ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Визначено теоретико-методологічні засади формування постнекласичної моделі художньо-естетичної освіти. Розкрито її сутність, специфіку та роль в освіті та суспільстві. Постнекласична модель художньо-естетичної освіти містить розуміння особистості як носія унікальних якостей та механізмів самореалізації, а метою виховання стає формування її духовно-культурних та творчих потреб. Постнекласична модель художньо-естетичної освіти реалізується в процесі інтеграції освіти та художньо-естетичної діяльності шляхом поєднання раціонального та інтуїтивно-образного знання, запровадження діалогічного, індивідуалізованого навчання.*

Ключові слова: *модель, художньо-естетична освіта, особистість, культура, постнекласична освіта, виховання.*

В сучасних умовах суттєвої трансформації освіти як соціальної інституції важливим стає вирішення проблеми подолання існуючої кризи класичної освітньої моделі та побудова нових форм освіти на постнекласичних ціннісно-світоглядних та методологічних засадах. Противагою негативним тенденціям в освіті можна вважати художньо-естетичну освіту, орієнтовану на розуміння перспективних завдань суспільного розвитку та гуманітарного змісту, що сприятиме формуванню художньо-естетичної культури особистості із врахуванням потреб сучасності.

Серед досліджень, що розкривають сутність, специфіку та роль постнекласичної моделі освіти у розвитку особистості, важливе значення мають праці М. М. Бахтіна, В. С. Біблера, М. Бубера, М. С. Кагана, Ю. М. Лотмана, які визначили діалогічність ключовою характеристикою особистісного та суспільного розвитку. Ю. Габермасом, К. Ясперсом, Дж. Дьюї, М. Горкгаймером, Т. Адорно було піддано критиці традиційні підходи в освіті, що спрямовані на підготовку індивідуумів-виконавців вузькопрофесійних спеціальностей, позбавлених гуманітарних знань та